Gazdáné Olosz Ella

FARSANGOLÓK SAJÁTOS ÖLTÖZÉSMÓDJA SZÉKEN

A hagyományaikat minden területen kitartóan őrző székiek farsangi szerepjátékaikban is éppoly gazdagok, mint ének- és tánckultúrájukban vagy díszítőművészetükben. Náluk is zömmel mindent megtalálhatunk a búcsúztató vidám népi szokásokból. A *kezdőfársángos* szalmaöltözetétől a *moszkurák* hosszú orrára kötött egeres jelmezéig az egyéni ötlet mellett sok az általános jegy, de mindeniknél a lényeg az, hogy felismerhetetlenül mások legyenek, mint a mindennapi életben. Ezt a mozgás- és hangelváltoztatás mellett elsősorban az öltözékkel érik el. De milyen legyen az öltözet egy olyan nagyközségben, ahol még az 50-es évek derekán, amikor az alábbi gyűjtést végeztem, töretlen egységben élt a népviselet, olyannyira, hogy a falujukba visszakerülő értelmiségiek közül is volt, aki visszaöltözött? Csupán a *lovasfársángosok* cigányai, kovácsai, zsidói használtak rongyos városi holmikat, gondosan ügyelve, hogy semmi se legyen rajtuk otthoni, népviseleti darab. Ezeket a ruhákat bizonyára városi munkaadóiktól szerezték be.

Minden más alakoskodó a meglévő öltözetet formálta át erre az alkalomra oly módon, hogy az kárt ne szenvedjen, és utána tovább is használható legyen.

A *lovat*, mint annyi más faluban, két verinkával (pokróccal) beborított legény alakította, a *pásztoroknak* s *kecskéknek* öltözők pedig egyszerűen visszájukra fordították ujjasaikat, szőrükkel kifele a bundákat, s csupán fejüket kellett a másság érdekében álcázniuk szemükbe behúzott bundasapkával, állatmaszkkal.

A megszokott ruhacsere, hogy a lányok fiúknak, a fiúk lányoknak öltöznek, már olyan speciális öltözködésmódot is létrehozott, amit kizárólag farsangkor alkalmaztak.

A *ruhás fársángosokat* megszemélyesítő legények például fersing helyett 4–5 ruhát (női köteny t) kötöttek kereken magukra – innen az elnevezésük –, bársonyos lékrit vettek fel, s a lányok kézben hordott kis piros keszkenyőjéből tettek álarcot, melyet a fejükre kötött nagy keszkenyőhöz rögzítettek.

A *betyárok* a régi széki viseletben használatos bő fehér gatyába, piros surcba (köténybe) öltöztek, szőrkalapot tettek, melyet kis bokrétával és 3–4 körbecsavart pántlikával díszítettek. Hátul 6–8 pántlikát is lelógattak róla, hogy verje a hátukat. A fehér gyapotingre vett kék lájbi fölé két – a női viseletben használt – nagyrojtos zsalikendőt kötöttek oly

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

módon, hogy a háromszögre hajtott kendők derékszögű sarkai a vállakon omoljanak le. A keskeny sarkakat a vállal ellentétes oldalon a derékon kötötték göcsre. Ezáltal a két kendő egymást keresztezte a mellen és a háton. Az álarcként használt piros keszkenyőt a kalaphoz tűzték hozzá. Pikkelyes szíjjal és a csizmára szerelt sarkantyúval tették még látványosabbá az öltözetet.

A betyárokkal együtt jártak a *szászleányoknak* felöltözött lányok. Ezek ruhája a pendelyre elöl-hátul felkötött *szíleskendőkből* állt. A *szíleskendők* azok a gazdagon díszített törülközők, melyeket a lakás szépítésére szoktak használni. A kendőket kettőbe hajtották, hogy csak a pirosuk látszodjék. Ha keskenyebb volt a színes csíkja, *ökörhúgyasan* (zegzug vonalban) két sor pántlikát varrtak rá akkorát, hogy az az egész kendőfelületet betöltötte. A szíleskendők meghajtása alatt 1–1 pántlikát vezettek át, ezeket kétoldalt csokorra kötötték, és odavarrták a kendőhöz. A fehér ingre fillentyűs lájbit öltöttek, nyakukba zsalikeszkenyőt tettek. Kibontott hajukat hátrakötött selyemrojtú keszkenyő fogta le. Az arcot itt is piros keszkenyő takarta.

A múlt századi polgári viseletet imitálták a *kisasszonyok* vagy *tunikások*. Ezek a lányok egy 12 varratos gyapotpendelyre 3 konfirmáláshoz használt fehér köténytkötöttek kereken, melyeket felhajtottak tunikának, azaz mindeniket 2 helyen lentről 1/3 rész magasságban felcsíptek, s kissé feljebb odatűzték. Az ilyenképpen raffolt tunikára hurkosan elhelyezett piros pántlikát tettek díszítésnek, melyet csak felül öltöttek oda, hogy mozgás közben szabadon loboghasson. A kötények szélére is pántlika vagy galand került piros és zöld színben. Az ingre a vállakhoz varrottasokat tűztek, ezek cifra takaróruhák vagy akár párnacsúpok is lehettek. Ha e célra viselő szíleskendőt használtak, a dísztelen középső részt végigvezették a háton, hogy a vállakra csak a színes végei kerüljenek. A lájbira keresztben is tettek vagy egy kendőt, vagy egy párnacsúpot. A kisasszonyok kibontott hajára férfi szalmakalap került, melyet piros keszkenyővel vontak be, s 5–6 tollas bokrétával, lelógó pántlikákkal s ezüst- és aranyszálakkal díszítettek. Gyakran a ruhára is felöltöttek egy-egy halszemet (flittert), fémszálat.

Párjaik, az *úrfik* vagy *fiúk* úgy öltözködtek, mint a betyárok, csak ők fehér surcot kötöttek, a lájbi alatt pedig elül-hátul 1–1 szíleskendőt húztak ki a karnyílásokon, s ezeket lobogós ingujjá formálva összevarrták. Szalmakalapjukat szintén piros keszkenyővel vonták be, bokrétával, pántlikával s aranyszálakkal díszítették, de mérsékeltebben, mint a kisasszonyokat.

Az örökszép széki népdalkultúra kreatív erejére jellemző, hogy e farsangi alakoskodáshoz is megteremtette a találó énekeket:

Ezek a szép szászleányok
kihúzós kendőbe járnak.
Ki van húzva a kendőjek,
elhagyta a szeretőjek.
A kisasszony karjai
nem akarnak hajlani.
Meg kell annak hajlani,
ha a betyárt meg akarja ölelni.
A kisasszony azt hiszi, hogy a betyár elveszi.
Ne higgye azt előre, semmi válik belőle.
A kisasszony piparéz, mindig a tükörbe néz.
A kisasszony gyönge teste megkívánja minden este.

A jó 33 évvel ezelőtti gyűjtést sajnos nincs módomban összehasonlítani a mai fársángosok jelmezeivel. De feltételezem, hogy az azóta nyitottabb életmódra váltó lakosság minden hagyományőrzése dacára is módosított szokásain. Így szolgáljon ez a rövid ismertetés következő gyűjtőik és feldolgozóik segítségére.

© www.kjnt.ro/szovegtar